Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (yhdeksäs jaosto)

20 päivänä kesäkuuta 2013 *

Sijoittautumisvapaus — Rajoitukset — Emoyhtiöiden yhteisvastuu tytäryhtiöidensä velkojia kohtaan — Sellaisten emoyhtiöiden, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa, pois sulkeminen ei ole sijoittautumisvapauden rajoitus

Asiassa C-186/12,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunal Judicial de Braga (Portugali) on esittänyt 14.3.2012 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 23.4.2012, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Impacto Azul Lda

vastaan

BPSA 9 – Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA,

Bouygues Imobiliária – SGPS Lda,

Bouygues Immobilier SA,

Aniceto Fernandes Viegas,

Óscar Cabanez Rodriguez,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (yhdeksäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Malenovský sekä tuomarit U. Lõhmus (esittelevä tuomari) ja A. Prechal,

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Impacto Azul Lda, edustajinaan advogado B. Faria ja advogada A. Coelho Rocha,

— BPSA 9 - Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA, edustajinaan advogado M. Marques Mendes, advogado P. Vilarinho Pires ja advogada A. Dias Henriques,

* Oikeudenkäyntikieli: portugali.

— Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes ja C. Antunes,

— Euroopan komissio, asiamiehinään P. Guerra e Andrade ja I. Rogalski,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 49 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain yhtäältä Impacto Azul Lda (jäljempänä Impacto Azul) ja toisaalta BPSA 9 - Promoção e Desenvolvimento de Investimentos Imobiliários SA (jäljempänä BPSA 9), Bouygues Immobiliária – SGPS Lda (jäljempänä SGPS) ja Bouygues Immobilier SA (jäljempänä Bouygues Immobilier) sekä toissijaisesti Aniceto Fernandes Viegas ja Óscar Cabanez Rodriguez ja joka koskee sitä, ettei BPSA 9 täyttänyt Impacto Azulin kanssa tehtyä sopimusta.

Portugalin oikeus

3 Yhtiölain (Código das sociedades comerciais, jäljempänä CSC) VI lukuun kuuluvassa 481 §:ssä säädetään seuraavaa:”Luvun säännösten soveltamisala

1. Tämän luvun säännöksiä sovelletaan rajavastuuyhtiöiden, osakeyhtiöiden ja kommandiittiosakeyhtiöiden välisiin suhteisiin.

2. Tämän luvun säännöksiä sovelletaan ainoastaan yhtiöihin, joiden kotipaikka on Portugalissa – –.

– –”

4 CSC:n 482 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tässä laissa tarkoitetaan etuyhteydessä olevilla yhtiöillä

– –

c) määräysvaltasuhteessa olevia yhtiöitä

d) konsernisuhteessa olevia yhtiöitä.”

5 CSC:n 488, 489, 492 ja 493 §:stä ilmenee, että kahden yhtiön välillä on konsernisuhde, jos toinen yhtiöistä käyttää (yhtiötä perustettaessa tai myöhemmin saatua) täyttä määräysvaltaa toisessa yhtiössä riippumatta siitä, onko toinen niistä perustettu aikaisemmin, tai jos ne ovat itsenäisinä yhtiöinä sopineet yhdestä ja yhteisestä johdosta (tasavertaiskonserni) tai vielä jos epäitsenäinen tai itsenäinen yhtiö antaa toimintansa johtamisen toisen tehtäväksi (alistussuhde).

6 CSC:n 491 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tämän lain 501–504 §:n säännöksiä ja niiden nojalla sovellettavia säännöksiä sovelletaan täyteen määräysvaltaan perustuviin konserneihin.”

7 CSC:n 501 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Emoyhtiö vastaa alistussuhdetta koskevan sopimuksen voimassaolon päättymiseen saakka alistussuhdetta koskevan sopimuksen tekemistä ennen tai sen jälkeen syntyneistä tytäryhtiön velvoitteista.

2. Emoyhtiön vastuuseen voidaan vedota vasta, kun tytäryhtiön suoritus on viivästynyt 30 päivällä.

3. Tytäryhtiöön kohdistuvaa täytäntöönpanoperustetta ei voida panna täytäntöön emoyhtiötä vastaan.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

8 Impacto Azul on Portugalin oikeuden mukaisesti perustettu rajavastuuyhtiö, jonka liiketoimintaan kuuluu muun muassa kiinteistöjen osto ja myynti. BPSA 9, SGPS ja Bouygues Immobilier kuuluivat monikansalliseen kiinteistöjen rakennuttamis- ja myyntipalvelujen alalla toimivaan Bouygues-konserniin ja muodostivat tosiasiallisesti CSC:n 488 ja 489 §:ssä tarkoitetun täyteen määräysvaltaan perustuvan konsernin. Portugalilainen yhtiö BPSA 9 oli kokonaan SGPS:n, jonka kotipaikka oli samoin Portugalissa, omistuksessa, ja siinä puolestaan käytti täyttä määräysvaltaa ranskalainen yhtiö Bouygues Immobilier, joka oli kaikkia konsernin muodostavia yhtiöitä johtava emoyhtiö.

9 Impacto Azul ja BPSA 9 tekivät 28.7.2006 myyntiä ja ostoa koskevan esisopimuksen (jäljempänä sopimus), jolla Impacto Azul lupautui myymään BPSA 9:lle uuden kiinteistön, jonka viimeksi mainittu sitoutui ostamaan siltä. Impacto Azulin mukaan BPSA 9 ei ole noudattanut sopimusvelvoitteitaan. Sen mukaan Bouygues Immobilier oli päättänyt talouskriisin ja epäedullisen suhdannetilanteen vuoksi luopua hankkeesta ja jättänyt luopumisestaan aiheutuneen vahingon näin Impacto Azulin kannettavaksi.

10 Impacto Azul pyrki ensin sovintoratkaisuun BPSA 9:n kanssa mutta nosti sen jälkeen Tribunal Judicial de Bragassa kyseistä yhtiötä vastaan vahingonkorvauskanteen, joka perustui sen kanssa tehdyn sopimuksen täyttämättä jättämiseen.

11 Impacto Azul on väittänyt kanteessaan muun muassa, että sopimuksen täyttämättä jättämisestä olivat ensisijaisesti vastuussa emoyhtiöt SGPS ja Bouygues Immobilier sen perusteella, mitä CSC:n 501 §:ssä, luettuna yhdessä saman lain 491 §:n kanssa, on säädetty emoyhtiöiden yhteisvastuusta tytäryhtiöidensä velvoitteista.

12 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että pääasian vastaajat ovat väittäneet yhtäältä, ettei Bouygues Immobilier käyttänyt täyttä määräysvaltaa BPSA 9- ja SGPS-yhtiöissä, vaikka tällaisen määräysvallan käyttö on CSC:n 491 §:ssä säädetyn konsernivastuuta koskevan lakisääteisen järjestelmän soveltamisen olennainen muodollinen edellytys, ja toisaalta, ettei CSC:n 501 §:ssä säädettyä järjestelmää voida soveltaa käsiteltävässä asiassa, kun otetaan huomioon saman lain 481 §:n 2 momentti, jossa suljetaan pois mainitun järjestelmän soveltaminen emoyhtiöihin, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa. Koska Bouygues Immobilier -yhtiön kotipaikka on Ranskassa, sen ei voida katsoa olevan vastuussa BPSA 9:n velkojia kohtaan.

13 Koska mainittu pois sulkeminen johtaa emoyhtiöiden erilaiseen kohteluun sen perusteella, onko niiden kotipaikka Portugalissa vai jossain muussa jäsenvaltiossa, Impacto Azul on vedonnut SEUT 49 artiklan rikkomiseen.

14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, onko kyseessä oleva Portugalin lainsäädäntö sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa, ja katsoo, että sen käsiteltäväksi saatetun asian ratkaiseminen edellyttää unionin oikeuden tulkintaa.

15 Tässä tilanteessa Tribunal Judicial de Braga on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko se, ettei CSC:n 501 §:ssä säädettyä järjestelmää CSC:n 481 §:n 2 momentin mukaan sovelleta yrityksiin, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa, unionin oikeuden, tarkemmin sanottuna SEUT 49 artiklan, sellaisena kuin sitä on tulkittu Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, vastaista?”

Unionin tuomioistuimen toimivalta ja ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

16 BPSA 9 nostaa aluksi esiin kysymyksen siitä, onko unionin tuomioistuimella toimivaltaa lausua SEUT 49 artiklasta, sillä perusteella, että pääasia koskee täysin valtionsisäistä tilannetta, ja ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisesta muun muassa siitä syystä, ettei kysymyksen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ole sen mukaan ilmeinen.

17 Väitteestä, jonka mukaan pääasia koskee täysin valtionsisäistä tilannetta, on todettava, että unionin tuomioistuimen on varmistuttava siitä, että se on toimivaltainen lausumaan mainitun oikeussäännön tulkinnasta (ks. vastaavasti asia C-380/05, Centro Europa 7, tuomio 31.1.2008, Kok., s. I-349, 64 kohta; asia C-384/08, Attanasio Group, tuomio 11.3.2010, Kok., s. I-2055, 22 kohta ja asia C-245/09, Omalet, tuomio 22.12.2010, Kok., s. I-13771, 10 kohta).

18 Unionin tuomioistuin on tässä yhteydessä katsonut olevansa vailla toimivaltaa silloin, kun on selvää, ettei unionin oikeuden säännöstä tai määräystä, jonka tulkintaa siltä on pyydetty, voida soveltaa (asia C-567/07, Woningstichting Sint Servatius, tuomio 1.10.2009, Kok., s. I-9021, 43 kohta ja em. asia Omalet, tuomion 11 kohta).

19 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EUT-sopimuksen sijoittautumisvapautta koskevia määräyksiä ei sovelleta tilanteeseen, jonka kaikki osat rajoittuvat yhden ainoan jäsenvaltion alueelle (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-54/88, C-91/88 ja C-14/89, Nino ym., tuomio 3.10.1990, Kok., s. I-3537, 11 kohta; asia C-134/94, Esso Española, tuomio 30.11.1995, Kok., s. I-4223, 17 kohta ja asia C-389/05, komissio v. Ranska, tuomio 17.7.2008, Kok., s. I-5397, 49 kohta).

20 On totta, että ennakkoratkaisupyynnön mukaan Impacto Azulin, BPSA 9:n ja SGPS:n kotipaikat ovat Portugalissa ja pääasiassa kyseessä olevaa lainsäädäntöä sovelletaan ainoastaan kyseisessä jäsenvaltiossa. Sen perusteella, että Bouygues Immobilier on Ranskaan sijoittautunut emoyhtiö, voidaan kuitenkin lähtökohtaisesti yksilöidä rajat ylittävä osatekijä, jolloin myös EUT-sopimuksessa taattuihin liikkumisvapauksiin vetoamisen välttämätön ennakkoedellytys täyttyy. Niinpä kysymyksen ei voida katsoa koskevan täysin valtionsisäistä tilannetta, kuten BPSA 9 väittää.

21 Unionin tuomioistuin on näin ollen toimivaltainen tutkimaan kysymyksen.

22 BPSA 9 väittää ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisesta, että esitetty kysymys on merkityksetön, jopa hypoteettinen, ja ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ole ilmoittanut riittäviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja sen tutkimiseksi, onko SEUT 49 artiklan tulkinta tarpeen pääasian ratkaisemiseksi.

23 Yhtäältä BPSA 9 väittää, että on tarpeetonta tietää, onko CSC:n 501 § sopusoinnussa SEUT 49 artiklan kanssa, koska käsiteltävässä asiassa sovellettavan Portugalin oikeuden mukaan kolme kyseessä olevaa yhtiötä eivät muodosta täyteen määräysvaltaan perustuvaa konsernia. Kansallinen tuomioistuin ei ole kuitenkaan vielä lausunut tästä.

24 Toisaalta BPSA 9 esittää, että CSC:n 491 §:n ja 501 §:n 2 momentin soveltamisesta yhdessä seuraa, ettei emoyhtiötä voida vaatia vastaamaan tytäryhtiön velvoitteista ennen kuin tytäryhtiön suorituksen viivästyminen on jatkunut 30 päivää, mutta kyseistä määräaikaa ei ole noudatettu.

25 BPSA 9:n mukaan tästä seuraa, ettei Bouygues Immobilieria voida sen kotipaikasta riippumatta pitää vastuullisena pääasiassa.

26 Tästä on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklalla luotu menettely on unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla unionin tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita ne tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäviksi saatetut asiat (ks. mm. asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992, Kok., s. I-4871, Kok. Ep. XIII, s. I-107, 22 kohta; asia C-445/06, Danske Slagterier, tuomio 24.3.2009, Kok., s. I-2119, 65 kohta ja asia C-307/10, Chartered Institute of Patent Attorneys, tuomio 19.6.2012, 31 kohta).

27 Tämän yhteistyön puitteissa olettamana on, että unionin oikeuteen liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeussäännön tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. mm. yhdistetyt asiat C-94/04 ja C-202/04, Cipolla ym., tuomio 5.12.2006, Kok., s. I-11421, 25 kohta; yhdistetyt asiat C-570/07 ja C-571/07, Blanco Pérez ja Chao Gómez, tuomio 1.6.2010, Kok., s. I-4629, 36 kohta ja em. asia Chartered Institute of Patent Attorneys, tuomion 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Näin ei kuitenkaan ole nyt käsiteltävässä asiassa. Vaikka on totta, että ennakkoratkaisupyynnössä annetaan unionin tuomioistuimelle suppeat tiedot tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, kyseisillä seikoilla on kuitenkin ilmeinen yhteys pääasian kohteeseen ja niiden avulla voidaan – kuten edellä 8–13 kohdasta ilmenee – määrittää ennakkoratkaisukysymyksen laajuus ja asiayhteys, jossa se on esitetty. Mainitussa päätöksessä esitetään myös selkeästi syyt, joiden vuoksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on pitänyt SEUT 49 artiklan tulkintaa tarpeellisena, jotta se voisi antaa ratkaisunsa.

29 Ei myöskään ole ilmennyt, ettei pyydetyllä unionin oikeuden tulkinnalla olisi yhteyttä pääasian kohteena olevaan kysymykseen, joka koskee sitä, voidaanko ranskalaisen Bouygues Immobilier -yhtiön katsoa olevan vastuussa BPSA 9 -yhtiön velkojia kohtaan.

30 Edellä esitetystä seuraa, että ennakkoratkaisukysymys voidaan ottaa tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään olennaisilta osin sitä, onko SEUT 49 artikla esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan emoyhtiöiden yhteisvastuuta tytäryhtiöidensä velkojia kohtaan koskevaa periaatetta ei sovelleta emoyhtiöihin, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa.

32 Aluksi on muistutettava, että sijoittautumisvapaus sisältää niiden jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti perustettujen yhtiöiden, joiden sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on Euroopan unionin alueella, oikeuden harjoittaa toimintaansa muissa jäsenvaltioissa tytäryhtiön, sivuliikkeen tai kauppaedustajan liikkeen välityksellä (asia C-471/04, Keller Holding, tuomio 23.2.2006, Kok., s. I-2107, 29 kohta; asia C-414/06, Lidl Belgium, tuomio 15.5.2008, Kok., s. I-3601, 18 kohta ja asia C-418/07, Papillon, tuomio 27.11.2008, Kok., s. I-8947, 15 kohta).

33 SEUT 49 artiklassa asetetaan velvollisuus poistaa sijoittautumisvapauden rajoitukset. Sijoittautumisvapautta koskevien EUT-sopimuksen määräysten tarkoituksena on niiden sanamuodon mukaan varmistaa kansallisen kohtelun soveltaminen vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 49 artikla on esteenä kansallisille toimenpiteille, jotka ovat omiaan tekemään unionin kansalaisille vaikeammaksi tai vähemmän houkuttelevaksi käyttää EUT-sopimuksessa taattua sijoittautumisvapautta, vaikka kyseisiä toimenpiteitä sovellettaisiinkin ilman kansalaisuuteen perustuvaa erottelua (ks. vastaavasti asia C-371/10, National Grid Indus, tuomio 29.11.2011, Kok., s. I-12273, 35 ja 36 kohta ja asia C-84/11, Susisalo ym., tuomio 21.6.2012, 31 kohta).

34 Pääasiassa kyseessä olevan Portugalin lainsäädännön mukaan emoyhtiöiden yhteisvastuuta portugalilaisten tytäryhtiöidensä veloista koskevaa järjestelmää ei sovelleta emoyhtiöihin, joiden kotipaikka on muussa jäsenvaltiossa. Niinpä on tutkittava, merkitseekö tällainen säännöstö SEUT 49 artiklassa tarkoitettua rajoitusta.

35 On huomautettava, että kun otetaan huomioon, ettei konserneja koskevaa sääntelyä ole yhdenmukaistettu unionin tasolla, jäsenvaltioilla on lähtökohtaisesti edelleen toimivalta määrittää etuyhteydessä olevan yhtiön velkaan sovellettava oikeus. Niinpä Portugalin oikeudessa säädetään, että emoyhtiöt ovat yhteisvastuussa tytäryhtiöidensä velkojia kohtaan ainoastaan niissä tilanteissa, joissa emoyhtiöiden kotipaikka on Portugalissa. Kuten komissio perustellusti esittää, SEUT 49 artikla ei ole pääasian olosuhteissa esteenä sille, että jäsenvaltio voi laillisesti parantaa sen alueella toimivien konsernien velkojien asemaa (ks. analogisesti asia 237/82, Jongeneel Kaas ym., tuomio 7.2.1984, Kok., s. 483, 20 kohta).

36 Se, ettei CSC:n 501 §:ssä säädetyn kaltaista järjestelmää sovelleta CSC:n 481 §:n 2 momentissa säädetyn järjestelmän perusteella muuhun jäsenvaltioon sijoittautuneisiin yrityksiin, ei ole omiaan tekemään EUT-sopimuksessa taatun sijoittautumisvapauden käyttämistä vähemmän houkuttelevaksi emoyhtiöille, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa.

37 On korostettava joka tapauksessa, että emoyhtiöt, joiden kotipaikka on muussa jäsenvaltiossa kuin Portugalin tasavallassa, voivat sopimusteitse ottaa käyttöön yhteisvastuuta tytäryhtiöidensä veloista koskevan järjestelmän.

38 Niinpä on todettava muuhun jäsenvaltioon kuin Portugalin tasavaltaan sijoittautuneiden emoyhtiöiden kohtelusta, ettei pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen lainsäädäntö merkitse SEUT 49 artiklassa tarkoitettua sijoittautumisvapauden rajoitusta.

39 Esitettyyn kysymykseen on edellä mainitun perusteella vastattava, ettei SEUT 49 artikla ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan emoyhtiöiden yhteisvastuuta tytäryhtiöidensä velkojia kohtaan koskevaa periaatetta ei sovelleta emoyhtiöihin, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa.

Oikeudenkäyntikulut

40 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (yhdeksäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

SEUT 49 artiklaa on tulkittava siten, ettei se ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan emoyhtiöiden yhteisvastuuta tytäryhtiöidensä velkojia kohtaan koskevaa periaatetta ei sovelleta emoyhtiöihin, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa.

Allekirjoitukset